

Bestuursdienst

Afdeling **Concern Financiën**
Onderwerp **Beoordeling van de Zomerbrief 2009**

Bezoekadres
Waagstraat 1

Postadres
Postbus 20001
9700 PB Groningen

De leden van de raad van
de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Wij zijn met het openbaar vervoer
bereikbaar, buslijnen 1, 2, 3, 5, 6,
11, 13, 16

Informatie over vertrektijden krijgt
u via 0900-92 92

In uw antwoord graag datum en
kenmerk vermelden.

Telefoon (050) 367 7685 /
7690 Bijlage(n) 1

Ons kenmerk **BD 09.2059264**

E-mailadres

Datum **- 9 OKT 2009** Uw brief van

Uw kenmerk

Website
www.groningen.nl

Geachte heer, mevrouw,

Op 25 september 2009 hebben wij u geïnformeerd over de prognose van het resultaat 2009. Daarbij hebben wij aangegeven dat de accountant zowel de kwartaalafsluiting als de prognoses gaat beoordelen.

Ernst & Young Accountants heeft ons inmiddels de uitkomsten van de beoordeling doen toekomen. In deze brief gaan wij in op de bevindingen en de aanbevelingen van de accountant.

De accountant constateert dat er een aanzienlijke verbeterslag op zowel concern- als dienstniveau is doorgevoerd in het proces van de kwartaalafsluiting en totstandkoming van de prognoses. De accountant geeft ook aan dat de voorspelbaarheid van de prognose van het te verwachten resultaat aanzienlijk is verbeterd.

Ook constateert de accountant een aantal aspecten die beter kunnen. Onderstaand lichten we deze punten toe en geven we aan hoe we hier mee omgaan.

Door de accountant wordt aangegeven dat het van belang is dat het proces van kwartaalafsluiting en prognoses ook voor de langere termijn wordt geborgd in de organisatie. Dat vinden wij ook en daarom hebben we de concerncontroller de opdracht gegeven de concerncontrol op het nu ontstane niveau voor de komende jaren te handhaven. We willen dat de richtlijnen nog verder worden doorontwikkeld op een aantal onderdelen. Daarnaast zullen we de controles op de kwartaalafsluitingen in 2009 en 2010 handhaven.

Daarnaast constateert de accountant dat de werkzaamheden nog te instrumenteel worden uitgevoerd in opdracht van concern of op verzoek van de accountant. We nemen de aanbeveling om dit te verbeteren over. Door de concernafdeling financiën wordt in het najaar een workshop georganiseerd over de totstandkoming van de Voortgangsrapportages. Daarbij betrekken we de aspecten met betrekking tot verantwoordelijkheden, rollen en gedrag.

We zijn het eens met de constatering van de accountant dat de kwartaalafsluiting en het opstellen van de Zomerbrief onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Bij veel diensten wordt de kwartaalafsluiting en het opstellen van de zomerbrief nog teveel als twee afzonderlijke trajecten beschouwd. In de workshop wordt dit aspect ook meegenomen.

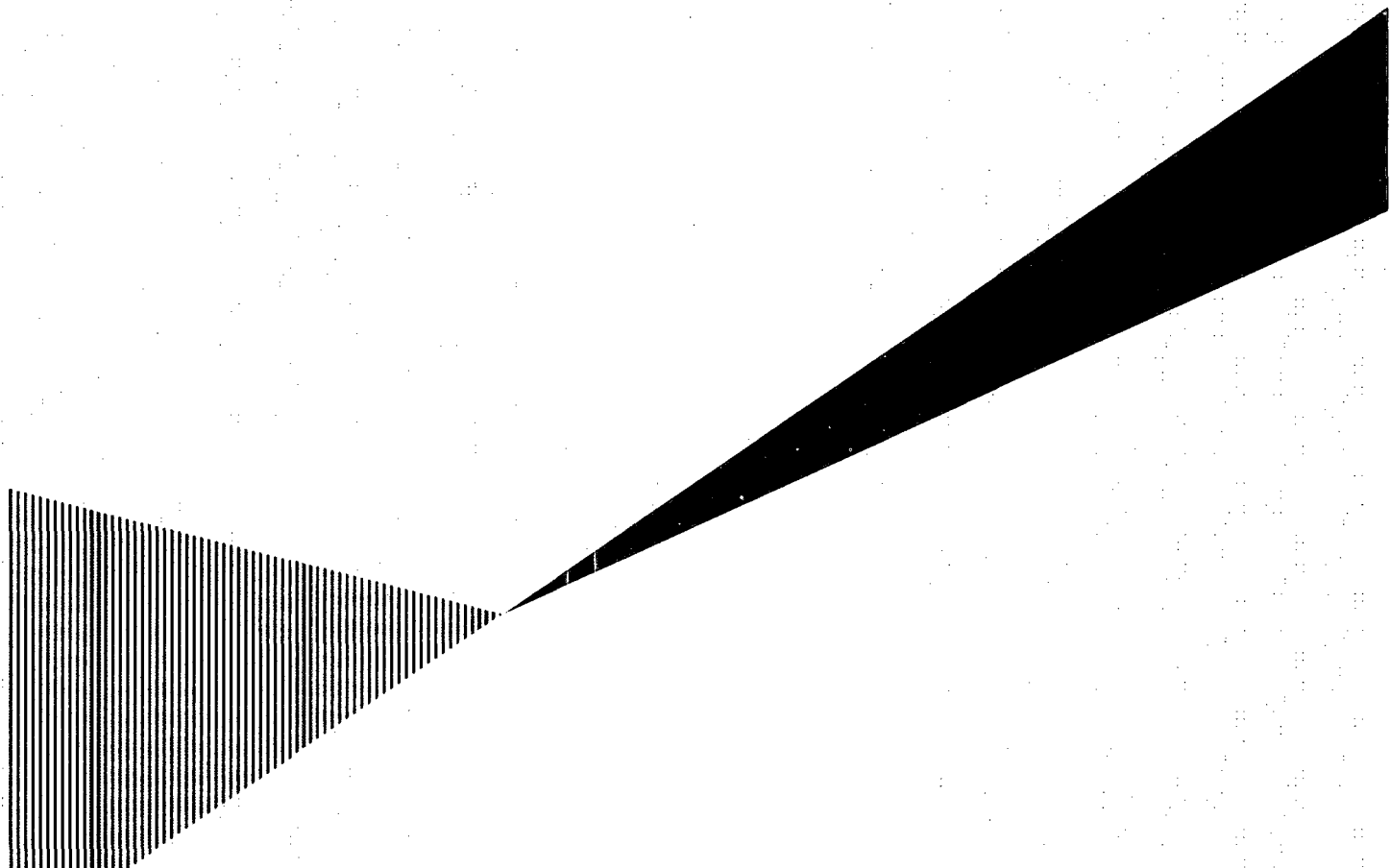
Tot slot roepen de bevindingen bij een aantal diensten nog vragen op. De bevindingen hebben grotendeels betrekking op het niet analyseren van bepaalde balansposten of het vastleggen daarvan. We hebben de concerncontroller opdracht gegeven de bevindingen met de dienst te bespreken. We willen dat met ingang van de eerstvolgende kwartaalafsluiting de afgesproken acties plaatsvinden en dat de balansposten zijn geanalyseerd.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders
van Groningen,

De burgemeester,

De secretaris,

**Rapport van bevindingen
inzake de beoordeling
van de Zomerbrief 2009
van de gemeente
Groningen**

(in miljoenen euro's)

Resultaat volgens Zomerbrief 24,5

Resultaat nieuw beleid naar reserve nieuw beleid 26,0

Mogelijke onzekerheden:

- Ontbreken analyse van balansposten (zie paragraaf 5.5.4)	p.m.
- Belastingen (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- CIO (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- Liquiditeitsplanning (zie paragraaf 5.6.4)	p.m.
- WMO balansposten (zie paragraaf 5.6.6)	p.m.
- Diversen grondexploitatie (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Parkeerbedrijf (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Balansposten onderwijshuisvesting (paragraaf 5.6.9)	p.m.
- Podiumkunsten (zie paragraaf 5.6.9)	p.m.

Mogelijke resultaten niet gekwantificeerd:

- Resultaat bouwtoezicht RO/EZ (zie paragraaf 5.6.8)	0,1 - 0,6
- Essent/Enexis BSD (wel aanvullend gemeld in Zomerbrief)	p.m.
- Bezuinigingsmaatregelen BSD	p.m.
- Energie OCSW	p.m.

Op basis van de Zomerbrief wordt een resultaat geprognosticeerd van € 24,5 miljoen.

Uit bovenstaande opstelling en onze werkzaamheden blijkt daarnaast dat bij de Zomerbrief een uitgebreide analyse is uitgevoerd van de realisatie van de beschikbaar gestelde nieuwe beleidsmiddelen. Het college heeft besloten deze middelen voor nieuw beleid met ingang van de Zomerbrief toe te voegen aan de reserve nieuw beleid, zodat deze middelen niet opnieuw onderdeel uitmaken van het jaarrekeningresultaat.

Uit onze beoordeling van het gerealiseerde resultaat en de prognoses per dienst blijkt vervolgens nog een aantal onzekerheden. Het is inherent aan onzekerheden dat het effect hiervan op het resultaat nu niet gekwantificeerd kan worden. Uit het aantal genoemde onzekerheden en de bevindingen die wij hierbij hebben weergegeven, leiden wij wel af dat het effect hiervan naar verwachting minder omvangrijk zal zijn dan bij de jaarrekening 2008. Vanzelfsprekend kunnen de werkelijke uitkomsten afwijken van de prognose, omdat de veronderstellingen zich niet op die wijze voordoen als is aangenomen. Dit is echter inherent aan prognoses. Het is daarbij echter vooral van belang dat de afwijkingen beperkt zijn en met name het gevolg zijn van externe ontwikkelingen en factoren of interne beslissingen.

Ten slotte constateren wij dat in de zomerbrieven van een aantal diensten mogelijke resultaten worden benoemd die nog niet zijn of kunnen worden verantwoord. Met name het resultaat van de verkoop van de aandelen Essent kan daarin een aanzienlijk effect hebben. Zoals eerder aangegeven, adviseren wij de gemeente Groningen in de Zomerbrief op concern-niveau dit ook aan te geven.

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen
Postbus 997
9700 AZ Groningen
Tel.: +31 (0) 50 - 599 4444
Fax: +31 (0) 50 - 599 4333
www.ey.nl

VERTROUWELIJK

Het College van Burgemeester en Wethouders
van de Gemeente Groningen
t.a.v. de heer K. Nickelson
Postbus 20001
9700 PB GRONINGEN

Groningen, 30 september 2009

71459/20664437/RHB/CLT

Geachte heer Nickelson,

Ingevolge uw opdracht hebben wij een aantal specifieke werkzaamheden verricht met betrekking tot de beoordeling van de Zomerbrief 2009.

Voor een volledige omschrijving van deze opdracht verwijzen wij naar onze offerte d.d. 6 juli 2009. Deze rapportage bevat de uitkomsten van onze werkzaamheden.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zijn gaarne bereid de inhoud van deze rapportage verder toe te lichten.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. C.P. Boomsma RA

drs. R.H. Bouman RA

Inhoudsopgave

1	Managementsamenvatting	1
1.1	Opdracht	1
1.2	Interne beheersing op concernniveau	1
1.3	De interne beheersing op dienstniveau	2
1.4	De kwaliteit van de administratie op dienstniveau	2
1.5	Samenvatting resultaat Zomerbrief	3
1.6	Conclusie inzake de beoordeling van de Zomerbrief	4
2	Opdracht	5
3	Aard en reikwijdte van de verrichte werkzaamheden	6
4	Verrichte werkzaamheden	7
5	Uitkomsten verrichte werkzaamheden	8
5.1	Inleiding	8
5.2	Resultaatanalyse Zomerbrief	8
5.3	De interne beheersing op concernniveau	9
5.4	De interne beheersing op dienstniveau	13
5.5	De kwaliteit van de administratie op dienstniveau	14
5.6	Analyse resultaat programma's per dienst	15
5.7	Samenvatting resultaten Zomerbrief	25

1 Managementsamenvatting

1.1 Opdracht

Om meer zekerheid te krijgen dat de Zomerbrief 2009 betrouwbaar is, heeft u ons gevraagd een beoordeling uit te voeren van de toestandkoming en uitkomsten van deze tussentijdse rapportage. De aard en reikwijdte van onze werkzaamheden zijn in dit rapport nader beschreven.

Onze bevindingen hebben wij in hoofdstuk 5 van dit rapport als volgt gestructureerd:

- De interne beheersing op concernniveau
- De interne beheersing op dienstniveau
- De kwaliteit van de administratie op dienstniveau
- Analyse resultaat programma's per dienst

In deze managementsamenvatting gaan wij kort in op onze bevindingen bij deze vier onderdelen.

1.2 Interne beheersing op concernniveau

Wij hebben geconstateerd dat het afgelopen jaar veel tijd en energie is gestoken in de sturing en control op de tussentijdse cijfers. De richtlijnen zijn doorontwikkeld en er zijn gedetailleerde checklisten opgesteld waarin is aangegeven wat van de diensten wordt verwacht. Dit heeft dit jaar dan ook geresulteerd in een veel betere oplevering van de Zomerbrief per dienst en over het algemeen betere onderbouwingen.

In het afgelopen jaar is veel aandacht geweest voor de procedurele en instrumentele kant van het proces rondom de tussentijdse rapportages. Er liggen nu betere formats, richtlijnen, plannings, checklisten etc. Dit is een goede stap vooruit.

De werkzaamheden worden naar onze waarneming vaak nogal instrumenteel uitgevoerd in opdracht van concern of op verzoek van de accountant. De vraag is in hoeverre dit proces al diep is verankerd in de organisatie.

Hoewel deze instrumentele kant ook op onderdelen nog verder wordt ontwikkeld en geborgd, is ook met name van belang dat nadrukkelijk wordt gestuurd op rollen en gedrag (waaronder met name de vraag over de verantwoordelijkheden). Door een goede evaluatie van de toestandkoming van de Zomerbrief, trainingen, uitwisseling van best practices en discussies over verantwoordelijkheden, rollen en gedrag kan dit proces nog verder verbeteren. Ten slotte moeten alle betrokkenen middels evaluaties en verantwoordingsgesprekken ook worden aangesproken op hun taken en verantwoordelijkheden in dit proces.

Wij adviseren de gemeente Groningen het komend jaar de procedures en het instrumentarium verder te perfectioneren, maar ook met name aandacht te besteden aan het cultuuraspect rondom dit proces. Dit is naar onze mening van groot belang voor een goede borging van dit proces.

Daarnaast zouden ook de richtlijnen en checklisten nog op onderdelen kunnen worden verbeterd. In deze rapportage hebben wij een aantal concrete voorbeelden gegeven.

Samenvattend zijn wij van mening dat de interne sturing en beheersing op concernniveau op een goede wijze plaatsvindt.

Wij hebben hierbij wel het beeld dat de aansturing van dit proces en de gerealiseerde verbeteringen een buitengewone inspanning van de afdeling concernfinanciën hebben gevraagd. Hoewel dit het nodige vraagt van deze afdeling zal het, naar onze inschatting, nog minimaal één à twee jaren nodig zijn om de concerncontrol op dit niveau te handhaven. Naar onze verwachting zal pas daarna de totstandkoming van de tussentijdse rapportages op dienstniveau ook daadwerkelijke een routinematig proces zijn dat geborgd is in de organisatie.

1.3 De interne beheersing op dienstniveau

Over het algemeen constateren wij dat ook op het niveau van de diensten de interne beheersing is toegenomen.

Door Concern zijn richtlijnen, formats en een checklist opgesteld voor het opstellen van de tussentijdse rapportage. Deze checklist/voorschriften bevatten een aantal basisvoorwaarden waaraan de administratie moet voldoen. Daarbij moet worden benadrukt dat concernfinanciën deze checklisten als minimumeisen of hulpmiddel heeft bedoeld. De diensten voldoen vrijwel altijd aan deze concern checklist/voorschriften.

Wij adviseren de afdeling concernfinanciën aan de diensten te vragen deze checklisten verder op maat te maken voor de diensten en deze per dienst te bespreken. Op dit moment is er geen enkele dienst die voor zichzelf de checklist specifiek heeft verfijnd en/of doorontwikkeld.

Over het algemeen concluderen wij dat op dienstniveau vooraf goed is nagedacht over de risico's en het belang van een goede prognose wordt onderkend. De diepgang en vastlegging van de risicoanalyse verschilt echter wel per dienst en de relatie met de daaruit voortvloeiende werkzaamheden is niet in alle gevallen duidelijk.

Wij hebben geconstateerd dat de diensten in het afgelopen jaar volop aandacht hebben besteed aan het opstellen van procesbeschrijvingen. De meeste diensten beschikken nu over een (concept) procesbeschrijving, waarvan de kwaliteit en de detaillering per dienst overigens wel verschilt. Daarbij is over het algemeen sprake van voldoende functiescheiding in het proces van de totstandkoming van de Zomerbrief.

Ten slotte zijn in de diensten veel frequenter verantwoordingsgesprekken gevoerd en is de betrokkenheid van het management bij de Zomerbrief aanzienlijk vergroot.

1.4 De kwaliteit van de administratie op dienstniveau

Over het algemeen is de administratie dit jaar voldoende bijgewerkt en is ook de aansluiting van de consolidatieset en de subadministraties met de financiële administratie dit jaar vrijwel altijd aanwezig.

Ten opzichte van het vorig jaar is meer aandacht geschonken aan het analyseren van de balansposten. Echter nog niet alle balansposten zijn geanalyseerd. Dit wordt met name veroorzaakt doordat op de checklist van Concern niet alle balansposten daadwerkelijk zijn vermeld.

Posten als materiële vaste activa, financiële vaste activa, voorraden, eigen vermogen en voorzieningen ontbreken op de checklist. Veelal zijn hiervoor dan ook geen werkzaamheden uitgevoerd door de diensten en vastgelegd in het dossier. Enkele voorbeelden zijn:

- HVD: balanspost WMO ad € 1,8 miljoen;
- OCSW: specifieke balansposten van de WMOO, waaronder nog te ontvangen bedragen ad € 6,5 miljoen en te ontvangen inkoopfacturen ad € 5,5 miljoen.

Bovenstaande balansposten geven in elk geval een risico, maar ook uit andere balansposten kunnen nog resultaatverschillen naar voren komen. Hoewel wij bij onze werkzaamheden een groot aantal balansposten hebben beoordeeld, sluiten wij niet uit dat hierin nog een aantal kleinere resultaatverschillen naar voren kunnen komen. Wij adviseren u in de checklist ook de genoemde balansposten op te nemen en deze per dienst specifiek te laten maken.

1.5 Samenvatting resultaat Zomerbrief

(in miljoenen euro's)

Resultaat volgens Zomerbrief	24,5
Resultaat nieuw beleid naar reserve nieuw beleid	26,0
Mogelijke onzekerheden:	
- Ontbreken analyse van balansposten (zie paragraaf 5.5.4)	p.m.
- Belastingen (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- CIO (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- Liquiditeitsplanning (zie paragraaf 5.6.4)	p.m.
- WMO balansposten (zie paragraaf 5.6.6)	p.m.
- Diversen grondexploitatie (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Parkeerbedrijf (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Balansposten onderwijshuisvesting (paragraaf 5.6.9)	p.m.
- Podiumkunsten (zie paragraaf 5.6.9)	p.m.
Mogelijke resultaten niet gekwantificeerd:	
- Resultaat bouwtoezicht RO/EZ (zie paragraaf 5.6.8)	0,1 - 0,6
- Essent/Enexis BSD (wel aanvullend gemeld in Zomerbrief)	p.m.
- Bezuinigingsmaatregelen BSD	p.m.
- Energie OCSW	p.m.

Op basis van de Zomerbrief wordt een resultaat geprognosticeerd van € 24,5 miljoen.

Uit bovenstaande opstelling en onze werkzaamheden blijkt daarnaast dat bij de Zomerbrief een uitgebreide analyse is uitgevoerd van de realisatie van de beschikbaar gestelde nieuwe beleidsmiddelen. Het college heeft besloten deze middelen voor nieuw beleid met ingang van de Zomerbrief toe te voegen aan de reserve nieuw beleid, zodat deze middelen niet opnieuw onderdeel uitmaken van het jaarrekeningresultaat.

Uit onze beoordeling van het gerealiseerde resultaat en de prognoses per dienst blijkt vervolgens nog een aantal onzekerheden. Het is inherent aan onzekerheden dat het effect hiervan op het resultaat nu niet gekwantificeerd kan worden.

Uit het aantal genoemde onzekerheden en de bevindingen die wij hierbij hebben weergegeven, leiden wij wel af dat het effect hiervan naar verwachting minder omvangrijk zal zijn dan bij de jaarrekening 2008.

Ten slotte constateren wij dat in de zomerbrieven van een aantal diensten mogelijke resultaten worden benoemd die nog niet zijn of kunnen worden verantwoord. Zoals eerder aangegeven, adviseren wij de gemeente Groningen in de Zomerbrief op concernniveau dit ook aan te geven.

1.6 Conclusie inzake de beoordeling van de Zomerbrief

Op basis van onze werkzaamheden concluderen wij dat de gemeente Groningen zowel op concern- als dienstniveau een aanzienlijke verbetering heeft doorgevoerd in het proces van de totstandkoming van de Zomerbrief. Het is nu van belang dat dit proces ook voor de langere termijn wordt geborgd in de organisatie. Dit betekent naar onze inschatting dat de concernsturing en control voorlopig op dit niveau gehandhaafd moet blijven, waarbij het komend jaar vooral aandacht moet worden besteed aan het cultuuraspect rondom dit proces.

Op grond van onze werkzaamheden concluderen wij dat de voorspelbaarheid van de Zomerbrief, in vergelijking met voorgaand jaar, aanzienlijk is verbeterd. Zoals hiervoor is aangegeven resteren nog een aantal onzekerheden. Uit het aantal genoemde onzekerheden en de bevindingen die wij hierbij hebben weergegeven, leiden wij wel af dat het effect hiervan naar verwachting minder omvangrijk zal zijn dan bij de jaarrekening 2008.

Vanzelfsprekend kunnen de werkelijke uitkomsten afwijken van de prognose, omdat de veronderstellingen zich niet op die wijze voordoen als is aangenomen. Dit is echter inherent aan prognoses. Het is daarbij echter vooral van belang dat de afwijkingen beperkt zijn en met name het gevolg zijn van externe ontwikkelingen en factoren of interne beslissingen.

2 Opdracht

Om meer zekerheid te krijgen dat de voortgangsrapportage (Zomerbrief) betrouwbaar is, heeft u ons gevraagd een beoordeling uit te voeren van de totstandkoming en uitkomsten van de tussentijdse rapportages per dienst en de voortgangsrapportage op concernniveau. Deze beoordeling is als instrument vergelijkbaar met de beoordeling van de kwartaal- en halfjaarcijfers van grote beursgenoteerde ondernemingen.

Voor een volledige omschrijving van deze opdracht verwijzen wij naar onze offerte en uw opdrachtbevestiging d.d. 6 juli 2009.

3 Aard en reikwijdte van de verrichte werkzaamheden

Wij hebben onze werkzaamheden verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder standaard 3400, 'Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie'.

De opdracht houdt in dat op het in dit rapport opgenomen cijfermateriaal en de toelichtingen daarop geen accountantscontrole is toegepast. Een en ander impliceert dat aan onze rapportage geen zekerheid kan worden ontleend omtrent de getrouwheid van het in dit rapport opgenomen cijfermateriaal en de toelichtingen daarop.

Volledigheidshalve wijzen wij er nog op dat, indien wij aanvullende werkzaamheden zouden hebben verricht, wellicht andere onderwerpen aan het licht zouden kunnen zijn gebracht die voor u mogelijk van belang zouden kunnen zijn geweest.

4 Verrichte werkzaamheden

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht.

Algemeen per dienst en op concernniveau

- het opvragen en bespreken van de beschikbare informatie;
- door middel van interviews de totstandkoming en interne controle rond de totstandkoming van de Zomerbrief beoordelen en vastleggen;
- het doornemen van de Excel-consolidatieset en het Word-document;
- het beoordelen of de richtlijnen voor de dienst-Zomerbrief zijn nageleefd;
- het beoordelen van de aansluitingen;
- het beoordelen of de werkzaamheden van de checklist kwartaalafsluiting zijn uitgevoerd;
- het uitvoeren van een cijferbeoordeling van de tussentijdse cijfers ten opzichte van de begroting en voorgaand jaar;
- globale beoordeling follow-up bevindingen IC-werkzaamheden, stand van zaken rechtmatigheid, bevindingen accountant en rekenkamer.

Specifiek per dienst

- een gedetailleerde beoordeling van de belangrijkste balans- en exploitatieposten per dienst, rekening houdend met de tolerantie en de resultaatposten in de afgelopen twee/drie jaren;
- een beoordeling van de voortgang, realisatie en onderbouwing van het nieuwe beleid;
- beoordeling specifieke (bestemmings) reserves en voorzieningen;
- analyse balans en specifieke tussenrekeningen;
- beoordeling kwaliteit van schattingen exploitatie- en balansposten voor de significante processen en posten;
- analyse begrotingswijzigingen en begrotings- en kredietoverschrijdingen;
- beoordeling onderbouwing aan aannemelijkheid van de prognoses van de belangrijkste exploitatieposten.

Specifiek op concernniveau

- door middel van interviews de totstandkoming en interne controle rond de totstandkoming van Zomerbrief beoordelen en vastleggen;
- toetsen voortgang en realisatie nieuwe beleidsruimte;
- analyse begrotingswijzigingen en begrotingsoverschrijdingen;
- analyse van de kwaliteit van de voortgangsrapportage;
- beoordelen follow-up van de bevindingen van de derdekwartaalrapportage 2008 en eerste kwartaalrapportage 2009.

5 Uitkomsten verrichte werkzaamheden

5.1 Inleiding

In dit rapport geven wij allereerst een overzicht van de resultaten uit de Zomerbrief (5.2).

Zoals hiervoor weergegeven, hebben wij onze werkzaamheden zowel op concern- als dienstniveau uitgevoerd. Wij hebben onze bevindingen daarom als volgt gestructureerd:

- Wij beschrijven eerst onze bevindingen rondom de interne beheersing op concernniveau (5.3).
- Vervolgens geven wij onze bevindingen weer met betrekking tot de interne beheersing op dienstniveau (5.4).
- Daarna gaan wij in op onze bevindingen ten aanzien van de kwaliteit van de administratie op dienstniveau (5.5).
- Vervolgens geven wij per dienst onze specifieke meer inhoudelijke en financiële bevindingen weer ten aanzien van het resultaat (5.6).
- Ten slotte geven wij een samenvatting van het resultaat van de Zomerbrief (5.7).

5.2 Resultaatanalyse Zomerbrief

5.2.1 Prognose resultaat

Elke dienst stelt een dienst-Zomerbrief op die als input dient voor de Zomerbrief op concernniveau ten behoeve van het college en de raad. De uitkomsten van deze zomerbrieven herhalen wij niet, maar wel willen wij een overzicht geven van de lasten en baten per dienst. Dit overzicht geeft aan waar de belangrijkste processen (in financiële zin) zich bevinden, die van belang zijn voor de totstandkoming en beoordeling van de Zomerbrief.

Het overzicht van de baten en lasten en resultaten per dienst is als volgt weer te geven:

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
BSD	(54.540)	252.455	47.291	245.206	258.062	12.856
DIA	(52.416)	83.127	541	31.252	32.330	1.078
CT	(49.985)	50.561	-	576	2.697	2.121
DSW	(70.270)	65.014	-	(5.256)	(4.656)	600
HVD	(88.611)	38.437	1.918	(48.256)	(44.855)	3.401
MD	(50.979)	41.854	(2.599)	(11.724)	(10.730)	994
RO/EZ	(149.260)	64.254	10.877	(74.129)	(73.471)	658
OCSW	(280.700)	177.143	5.522	(98.035)	(95.911)	2.124
SOZAWÉ	(192.810)	157.816	(4.640)	(39.634)	(38.918)	716
Totaal	<u>(989.571)</u>	<u>930.661</u>	<u>58.910</u>	<u>-</u>	<u>24.548</u>	<u>24.548</u>

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat met name de diensten OCSW, RO/EZ en SZW vanwege hun omvang belangrijk zijn bij de beoordeling van de Zomerbrief. Bij het lezen van onze bevindingen en rapportage moet dat worden meegewogen. De belangrijkste resultaten in de Zomerbrief zijn gerealiseerd en geprognosticeerd op een aantal concernposten die worden verantwoord bij de Bestuursdienst.

5.2.2 Afwijking prognose ten opzichte van eerste voortgangsrapportage 2009

Ten opzichte van de eerste voortgangsrapportage is het geprognosticeerde resultaat voor 2009 toegenomen met € 34,8 tot een resultaat van € 24,5. Het verschil kan als volgt worden weergegeven:

(in miljoenen euro's)	Zomerbrief	VGR 2009-1	Vershil
Concernresultaat	19,0	3,3	15,7
Dienstresultaat	(0,3)	(13,0)	12,7
Bijzonder resultaat	5,8	(0,6)	6,4
Totaal resultaat	<u>24,5</u>	<u>(10,3)</u>	<u>34,8</u>

Uit bovenstaand overzicht kan geconcludeerd worden dat de voorspellende waarde van de eerste voortgangsrapportage zeer beperkt is. In de Zomerbrief is ook weergegeven dat de eerste voortgangsrapportage vooral een actualisering betreft van de actuele begroting 2009, waardoor het voorspellende vermogen van deze rapportage beperkt is. De interne toets van de VGR-I is ook beperkt geweest; dat wil zeggen dat alleen is beoordeeld of de administratie bij was. Er heeft daarbij geen uitgebreidere analyse plaatsgevonden van de balans en exploitatie en ook de prognoses zijn niet nader onderzocht.

Voor een nadere analyse van de afwijking ten opzichte van de eerste voortgangsrapportage 2009 verwijzen wij u naar de Zomerbrief.

5.3 De interne beheersing op concernniveau

5.3.1 Inleiding

In onze vorige rapportage over de VGR-II hebben wij een aantal bevindingen en aanbevelingen weergegeven die betrekking hebben op de aansturing en control op concernniveau. In deze paragraaf geven wij de follow-up hiervan weer.

5.3.2 Interne sturing en beheersing op concernniveau

Wij hebben geconstateerd dat het afgelopen jaar veel tijd en energie is gestoken in de sturing en control op de tussentijdse cijfers. Er is een specifieke bijeenkomst geweest in het kader van de kwartaalafsluiting, er zijn trainingen gegeven en ook in het Financieel Vakoverleg is dit onderwerp meerdere malen besproken. Gedurende het jaar heeft ook control op de derde-kwartaalcijfers (2008) en de eerstekwartaalcijfers 2009 plaatsgevonden. Voorafgaand aan het opstellen van de Zomerbrief heeft de concerncontroller met alle directeuren Middelen gesproken en concrete afspraken gemaakt over de verantwoordelijkheden en verwachtingen in relatie tot de Zomerbrief.

De richtlijnen zijn doorontwikkeld en er zijn gedetailleerde checklisten opgesteld waarin is aangegeven wat van de diensten wordt verwacht. Dit heeft dit jaar dan ook geresulteerd in een veel betere oplevering van de Zomerbrief per dienst en over het algemeen betere onderbouwingen.

Daarbij heeft de afdeling concernfinanciën ook voor haar eigen werkzaamheden werkprogramma's en procesbeschrijvingen opgesteld, met als doel de consolidatie van de zomerbrieven per dienst en de daarbij uitgevoerde controles vast te leggen en goed te waarborgen. Wij hebben daarbij geconstateerd dat de controllers van de afdeling concernfinanciën hun bevindingen per dienst hebben vastgelegd in gespreksverslagen. In de dossiers zijn de zomerbrieven van de diensten, de consolidatie, de verslagen van het Bestuurlijk Overleg, eventuele signaleringen, correspondentie, de afgetekende werkprogramma's etc. op een overzichtelijke wijze vastgelegd.

Wij constateren dan ook dat de interne sturing en beheersing op een goede wijze plaatsvindt. Dat deze control op concernniveau ook daadwerkelijk heeft gewerkt, is bijvoorbeeld gebleken uit de discussie rondom de prognoses van de WWB door de dienst SOZAWE. Deze is, mede naar aanleiding van controlbevindingen op concernniveau, nog aanzienlijk gewijzigd.

Wij hebben hierbij het beeld dat de aansturing van dit proces en de gerealiseerde verbeteringen een buitengewone inspanning van de afdeling concernfinanciën hebben gevraagd. Hoewel dit het nodige vraagt van deze afdeling zal het, naar onze inschatting, nog minimaal één à twee jaren nodig zijn om de concerncontrol op dit niveau te handhaven. Naar onze verwachting zal pas daarna de totstandkoming van de tussentijdse rapportages op dienstniveau ook daadwerkelijke een routinematig proces zijn dat geborgd is in de organisatie.

5.3.3 Evenwicht tussen instrumentele benadering en gedrag

In het afgelopen jaar is veel aandacht geweest voor de procedurele en instrumentele kant van het proces rondom de tussentijdse rapportages. Er liggen nu betere formats, richtlijnen, plannings en checklisten etc. Dit is een goede stap vooruit.

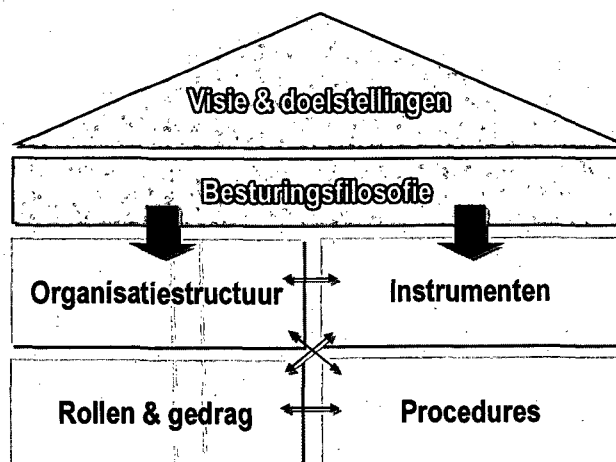
Deze instrumentele kant kan op onderdelen nog verder worden ontwikkeld en geborgd, maar het is ook van belang dat nadrukkelijk wordt gestuurd op rollen en gedrag (waaronder met name de vraag over de verantwoordelijkheden).

Wij hebben namelijk meerdere malen geconstateerd dat bij sommige diensten en medewerkers de richtlijnen en checklisten een doel op zich lijken te worden. Als voorbeeld twee citaten:

- 'als het niet op de checklist staat, dan hoeven we het ook niet te doen....';
- 'concern heeft dit niet gevraagd, dus is het ook niet nodig om dit te beoordelen....'.

Dit illustreert naar onze mening dat de werkzaamheden vaak nogal instrumenteel worden uitgevoerd in opdracht van concern of op verzoek van de accountant, maar nog niet diep zijn verankerd in de organisatie. Door een goede evaluatie van de totstandkoming van de Zomerbrief, trainingen, uitwisseling van best practices en discussies over verantwoordelijkheden, rollen en gedrag kan dit proces nog verder verbeteren. Ten slotte moeten alle betrokkenen middels evaluaties en verantwoordingsgesprekken ook worden aangesproken op hun taken en verantwoordelijkheden in dit proces.

In onderstaand figuur is weergegeven dat een goede organisatie van planning & control (ook rondom tussentijdse cijfers) een balans is tussen de organisatiestructuur, instrumenten, procedures en rollen & gedrag (cultuur).

Wij adviseren de gemeente Groningen het komend jaar de procedures en het instrumentarium verder te perfectioneren, maar ook met name aandacht te besteden aan het cultuuraspect rondom dit proces. Dit is naar onze mening van groot belang voor een goede borging van dit proces.

5.3.4 Richtlijnen en checklisten

Vorig jaar hebben wij aangegeven dat er naar de richtlijnen van de Turap-II eigenlijk meer invulinstructies zijn voor de rapportage met een gedetailleerde planning van de rapportage. Daar zijn dit jaar duidelijk stappen in gezet door uitgebreidere checklisten, richtlijnen nieuw beleid, afspraken over dossiervorming etc.

Wij adviseren u komend jaar de richtlijnen door te ontwikkelen door bijvoorbeeld de volgende zaken hierin op te nemen:

- uitgebreider vastleggen welke verantwoordelijkheden diensten hebben ten aanzien van de voorspelbaarheid van het resultaat;
- meer nadruk leggen op het belang en de onderbouwing van prognose;
- uitwerken hoe om te gaan met reeds verwachte resultaten waarover het college en/of de raad nog een beslissing moet nemen;
- hoe om te gaan met balansposten die eventueel een resultaatteffect kunnen hebben.

Ook de checklisten zouden nog op onderdelen kunnen worden uitgebreid. Het analyseren van bijvoorbeeld de volledigheid van de voorzieningen en de waardering van de financiële activa is op dit moment niet opgenomen op de checklist. Veelal zijn deze werkzaamheden door de diensten dan ook niet uitgevoerd, terwijl hier wel resultaatteffecten uit kunnen voortvloeien.

Hiermee moet nog scherper worden wat de kaders zijn waarbinnen concern en diensten invulling moeten geven aan taken en verantwoordelijkheden.

5.3.5 Relatie tussen kwartaalafsluiting en Zomerbrief

Wij constateren dat veel diensten de kwartaalafsluiting en het opstellen van de Zomerbrief als twee afzonderlijke trajecten beschouwen, hoewel dit op concernniveau als één samenhangend proces wordt gezien. De diensten geven hierbij aan dat dit mede is ingegeven door de tijdsplanning van de Zomerbrief. Door bijvoorbeeld de vakantieplanning worden prognoses soms uitgevoerd voordat de kwartaalafsluiting is afgerond.

Naar onze mening zou het traject van kwartaalafsluiting onlosmakelijk verbonden moeten zijn met het opstellen van de Zomerbrief. Uit de kwartaalafsluiting en de analyse van balansposten kunnen resultaten naar voren komen die van belang kunnen zijn voor de prognose. Wij adviseren u komend jaar beide trajecten te integreren.

5.3.6 Systematiek rondom nieuw beleid

Door concernfinanciën zijn medio 2009 richtlijnen opgesteld hoe nieuw beleid verwerkt dient te worden. Deze richtlijnen zijn op 9 juni 2009 vastgesteld door het college. Mede hierdoor is dit jaar veel meer aandacht besteed aan de analyse van de realisatie van de nieuwe beleids gelden. Projecten waarvan duidelijk is dat deze in het begrotingsjaar niet meer worden uitgevoerd, leiden niet tot resultaat in de jaarrekening. Deze beleids gelden zullen met een begrotingswijziging bij de Zomerbrief worden toegevoegd aan de reserve nieuw beleid.

Uit onze beoordeling komt naar voren dat deze richtlijnen nog niet door alle diensten correct zijn toegepast. Naar aanleiding van de control door concernfinanciën hebben nog een aantal kleinere correcties plaatsgevonden.

In totaliteit is € 26 miljoen toegevoegd aan de reserve nieuw beleid, zodat deze middelen niet opnieuw onderdeel uitmaken van het jaarrekeningresultaat.

5.3.7 Inhoud Zomerbrief

Evenals voorgaand jaar is bij de Zomerbrief gekozen voor een afwijkingenrapportage waarin alleen over financiële afwijkingen wordt gerapporteerd. Wij geven u desondanks in overweging om, eventueel op langere termijn, in deze tussentijdse rapportage ook weer een inhoudelijke verantwoording van het gevoerde beleid op te nemen. Wellicht kan dit een onderdeel worden van het project Bestuurlijke Informatievoorziening of is de invoering van het nieuwe financieel systeem hiervoor een goede aanleiding.

Daarnaast constateren wij dat op dienstniveau soms mogelijke resultaten en ontwikkelingen wel schriftelijk worden gemeld, maar dat deze nog niet zijn verwerkt of konden worden verwerkt in het geprognosticeerde resultaat. In de huidige Zomerbrief zijn dergelijke posten niet benoemd. Voorbeelden hiervan zijn het resultaat van de verkoop van aandelen Essent (aanvullend alsnog gemeld) en de mogelijke resultaten in relatie tot bouwleges. Wij adviseren u ook hieraan aandacht te besteden in de Zomerbrief.

5.4 De interne beheersing op dienstniveau

5.4.1 Inleiding

Om een goed oordeel te kunnen geven over de kwaliteit van de tussentijdse rapportage per dienst (resultierend in de Concern-Zomerbrief) is het van belang te beoordelen hoe de kwaliteit is van de afsluitprocedure op dienstniveau. De voorwaarden waaraan ons inziens een goede procedure dient te voldoen, hebben wij vorig jaar uitgebreid beschreven. Wij beperken ons in dit rapport tot het weergeven van de belangrijkste opmerkingen.

5.4.2 Naleving richtlijnen op dienstniveau

Door Concern zijn richtlijnen, formats en een checklist opgesteld voor het opstellen van de tussentijdse rapportage. Deze checklist/voorschriften bevatten een aantal basisvoorwaarden waaraan de administratie moet voldoen. Daarbij moet worden benadrukt dat concernfinanciën deze checklisten als minimumeisen of hulpmiddel heeft bedoeld. De diensten voldoen vrijwel altijd aan deze concern checklist/voorschriften.

Zoals wij in paragraaf 5.3.4 reeds hebben weergegeven, zijn deze checklisten nog niet volledig. Daarbij adviseren wij de afdeling concernfinanciën aan de diensten te vragen deze checklisten verder op maat te maken voor de diensten en deze per dienst te bespreken. Op dit moment is er geen enkele dienst die voor zichzelf de checklist specifiek heeft verfijnd en/of doorontwikkeld.

5.4.3 Risicoanalyse

Om een goede tussentijdse rapportage op te stellen, is het van belang dat vooraf wordt nagedacht over de risico's; ofwel die posten in de exploitatie die moeilijk te prognosticeren zijn en/of waar in het verleden afwijkingen zijn geconstateerd.

Over het algemeen concluderen wij dat op dienstniveau vooraf goed is nagedacht over de risico's en het belang van een goede prognose wordt onderkend. De diepgang en vastlegging van de risicoanalyse verschilt echter wel per dienst en de relatie met de daaruit voortvloeiende werkzaamheden is niet in alle gevallen duidelijk.

5.4.4 Procesbeschrijving en functiescheiding totstandkoming Zomerbrief

Wij hebben geconstateerd dat de diensten in het afgelopen jaar volop aandacht hebben besteed aan het opstellen van procesbeschrijvingen. De meeste diensten beschikken nu over een (concept) procesbeschrijving.

Wel merken wij op dat de kwaliteit en de detaillering per dienst verschilt. De kwaliteit varieert van een werkinstructie/invulinstructie tot een complete procesbeschrijving. Wij adviseren u, als volgende stap, de procesbeschrijvingen van de diensten te uniformeren, waardoor voldoende kwaliteit en detaillering wordt gewaarborgd.

Wel hebben wij geconstateerd dat over het algemeen een goede functiescheiding aanwezig is tussen de administratie, budgethouders en de medewerkers die de tussentijdse rapportages opstellen. Daarnaast heeft concernfinanciën nog een extra controlerende rol. In enkele gevallen vindt ook op dienstniveau nog een verbijzonderde interne controle plaats.

5.4.5 Betrokkenheid management en verantwoordingsgesprekken

Door de diensten worden veel frequenter verantwoordingsgesprekken gevoerd en de betrokkenheid van het management is bij de Zomerbrief aanzienlijk vergroot. Verder worden deze verantwoordingsgesprekken veel vaker vastgelegd, echter nog niet bij alle diensten. Naar onze mening is het van belang is dat deze gesprekken worden vastgelegd, zodat de verantwoordelijkheden, prognoses, afspraken, acties etc. vastliggen en achteraf eventuele afwijkingen geëvalueerd en besproken kunnen worden.

5.5 De kwaliteit van de administratie op dienstniveau

5.5.1 Inleiding

Bij onze werkzaamheden hebben wij de kwaliteit van de administratie op een aantal onderdelen getoetst. Deze aspecten komen voor een groot deel overeen met de voorschriften kwartaalafsluiting van Concern.

5.5.2 Administratie bijgewerkt

De administratie is op concernniveau op 17 juli jl. voor alle diensten afgesloten. Na die datum kunnen geen boekingen meer plaatsvinden in de administratie die betrekking hebben op het eerste halfjaar. Over het algemeen is de administratie dit jaar voldoende bijgewerkt. Echter niet in alle gevallen worden nagekomen facturen en overlopende posten daadwerkelijk verwerkt in de administratie (zogenaamde permanence in boekhouding). De checklist kwartaalafsluiting schrijft dit op onderdelen wel voor. Doordat in de prognoses veelal wel rekening wordt gehouden met verplichtingen en facturen onderweg, is het risico beperkt. Desondanks adviseren wij u (bijvoorbeeld bij de invoering van het nieuwe systeem) dit gemeentebreed te uniformeren.

5.5.3 Aansluiting subadministraties en consolidatieset

De aansluiting van de consolidatieset en de subadministraties met de financiële administratie is dit jaar vrijwel altijd aanwezig. Een aantal aansluitingen hebben weliswaar niet plaatsgevonden op de afsluitdatum, maar deze zijn kort daarvoor aangesloten dan wel is hier in de prognose rekening mee gehouden. Het risico op eventuele resultaatafwijkingen is achten wij gering.

5.5.4 Analyse balansposten

Ten opzichte van het vorig jaar is meer aandacht geschonken aan het analyseren van de balansposten. Echter nog niet alle balansposten zijn geanalyseerd. Dit wordt met name veroorzaakt doordat op de checklist van Concern niet alle balansposten daadwerkelijk zijn vermeld. Posten als materiële vaste activa, financiële vaste activa, voorraden, eigen vermogen en voorzieningen ontbreken op de checklist. Veelal zijn hiervoor dan ook geen werkzaamheden uitgevoerd door de diensten en vastgelegd in het dossier. Enkele voorbeelden zijn:

- *HVD*: balanspost WMO ad € 1,8 miljoen;
- *OCSW*: specifieke balansposten van de WMOO, waaronder nog te ontvangen bedragen ad € 6,5 miljoen en te ontvangen inkoopfacturen ad € 5,5 miljoen.

Vorenstaande balansposten geven in elk geval een risico, maar ook uit andere balansposten kunnen nog resultaatverschillen naar voren komen. Hoewel wij bij onze werkzaamheden een groot aantal balansposten hebben beoordeeld, sluiten wij niet uit dat hierin nog een aantal kleinere resultaatverschillen naar voren kunnen komen. Wij adviseren u in de checklist ook de genoemde balansposten op te nemen en deze per dienst specifiek te laten maken.

5.6 Analyse resultaat programma's per dienst

5.6.1 Inleiding

Naast de beoordeling van interne beheersing op concern- en dienstniveau en de kwaliteit van de administratie geven wij in deze paragraaf een overzicht van de inhoudelijke en financiële bevindingen per dienst. Deze bevindingen worden per dienst in een subparagraaf weergegeven.

Om inzicht te krijgen in de omvang van de posten en processen per dienst hebben wij bij elke dienst de begrote lasten en baten van de belangrijkste materiële programma's en productgroepen weergegeven (op basis van de actuele begroting).

5.6.2 Bestuursdienst

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
BSD	(54.540)	252.455	47.291	245.206	258.062	12.856
Belangrijkste posten						
Gemeentefonds	-	242.477	-	242.477	246.377	3.900
Concernstelposten	(28.055)	7.539	44.985	23.981	31.017	7.036
Bestuursdienst	(18.334)	2.412	1.894	(14.028)	(12.493)	1.535

De belangrijkste posten van de BSD bestaan uit salariskosten, inkopen en de Algemene Uitkering.

Gemeentefonds

De belangrijkste post bij de Bestuursdienst is de Algemene Uitkering. Ons inziens wordt deze tussentijds goed geprognosticeerd. Inherent aan de gehanteerde systematiek van de algemene uitkering en de onzekerheid in de overheidsuitgaven kan dit bij de jaarrekening nog tot afwijkingen leiden.

Verkoop aandelen Essent

Bij de Bestuursdienst worden nog betalingen verwacht die zullen worden toegevoegd aan de reserve RSP Zuiderzeelijn. Dit betreft:

- de verkoop van de aandelen van Essent ad € 87 miljoen en de aankoop aandelen Enexis;
- hogere dividenduitkering Essent ad € 1,3 miljoen en nog te verwachten dividend van Essent en Enexis.

Doordat deze betalingen worden toegevoegd aan de reserve RSP Zuiderzeelijn leidt dit niet tot resultaten in de jaarrekening. Echter doordat betaling is uitgesteld bestaat de kans dat deze storting in de reserve niet tijdig kan worden vastgesteld door de raad. Met als gevolg dat mogelijk een omvangrijke bate gepresenteerd zal moeten worden. Bovengenoemd risico is vermeld in de geconsolideerde Zomerbrief.

Programma Bestuursdienst

Door de budgethouders is beoordeeld in hoeverre de budgetten besteed gaan worden en is het geprognosticeerde resultaat bepaald. De Bestuursdienst heeft daar waar de budgethouders aangeven alles nog te besteden, een marge ingecalculerd van 5% van de totale kosten (effect circa € 0,2 miljoen). Dit betekent dat men inschat dat ongeveer 5% van de geprognosticeerde besteding niet daadwerkelijk tot uitgaven zullen leiden. Dit percentage is bepaald op basis van ervaringscijfers van afgelopen jaren. Echter een nadere onderbouwing ontbreekt.

Realisatie bezuinigingen

Een deel van de bezuinigingsmaatregelen van 2009 is nog niet verwerkt in het begrotingskader (€ 0,4 miljoen). De Bestuursdienst heeft in haar Zomerbrief aangegeven dat een deel van deze bezuinigingsmaatregelen niet volledig gerealiseerd zal worden. In de prognose is hier geen rekening mee gehouden. In de geconsolideerde Zomerbrief wordt echter geen melding gedaan van mogelijke resultaatafwijkingen. Wij adviseren u ook hieraan aandacht te besteden in de Zomerbrief.

5.6.3 Dia

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
DIA	(52.416)	83.127	541	31.252	32.330	1.078
Belangrijkste posten						
Belastingen	(7.644)	51.128	-	43.484	44.347	863
Centrale ICT-Organisatie	(15.909)	16.061	-	152	500	348

De belangrijkste posten van DIA bestaan uit salariskosten, belastingopbrengsten en inkomsten.

Belastingen

Het resultaat op belastingen wordt geprognosticeerd op € 1,1 miljoen. Dit resultaat wordt echter niet afzonderlijk gepresenteerd in het overzicht 'specificatie van de resultaten' in de Zomerbrief, maar is onderdeel van de overige voor- en nadelen.

De prognose van de opbrengst belastingen wordt opgesteld aan de hand van de vastgestelde totale WOZ-waarde * tarief. Vervolgens wordt beoordeeld hoeveel bezwaren er zijn geweest en hoeveel er inmiddels zijn afgewerkt en zijn verminderd. Van de hoeveelheid bezwaren die nog niet zijn afgehandeld wordt een inschatting gemaakt op basis van ervaringscijfers van een bepaald percentage dat ook nog verminderd moet worden. De totale waarde die dan ontstaat, wordt vermenigvuldigd met het tarief en zo worden de geschatte opbrengsten bepaald. Echter de ontwikkeling van de verminderingen en kwijtscheldingen worden tussentijds niet geanalyseerd, omdat deze informatie (nog) niet uit het belastingstelsel kan worden gehaald. Hierdoor bestaat nog een onzekerheid in de belastingopbrengsten.

Investerings CIO

Door uitstel van diverse investeringen ontstaat een resultaat van € 348.000.

De prognose is opgesteld aan de hand van een spreadsheetbestand waarin alle afschrijvingen en investeringen opgenomen zijn. Per kwartaal worden hierin de nieuwe investeringen ingevoerd. Daarna wordt een inschatting gemaakt van de investeringen over het tweede halfjaar op basis van de investeringsplanningen. Afwijkingen ten opzichte van de begroting ontstaan door:

- langer traject van aanbestedingen;
- activa wel afgeschreven, maar nog niet vervangen;
- uitstel van geplande investeringen.

Ons inziens zijn de ramingen van de uitgaven en investeringen onvoldoende inzichtelijk gemaakt en is control op deze registratie en prognose beperkt. Hierdoor bestaat onzekerheid ten aanzien van het resultaat CIO.

5.6.4 Concern Treasury

(in duizenden euro's)

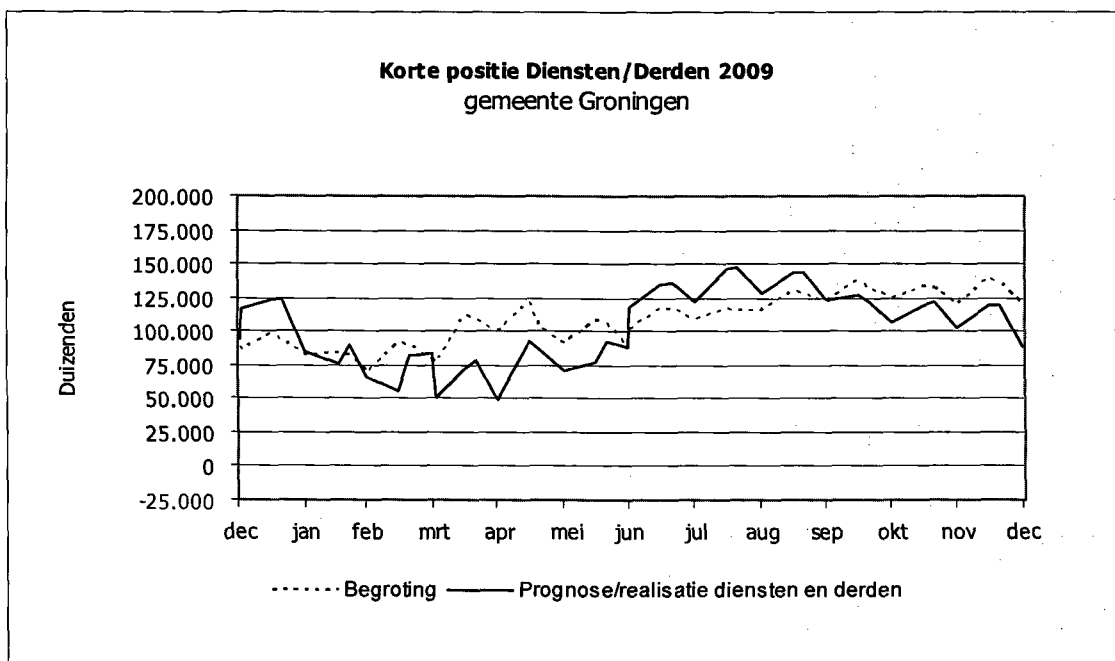
Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
CT	(49.985)	50.561	-	576	2.697	2.121
Belangrijkste posten						
Financiering lang vermogen	(45.924)	45.848	-	(76)	2.824	2.900
Financiering kort vermogen	(4.061)	4.713	-	652	(127)	(779)

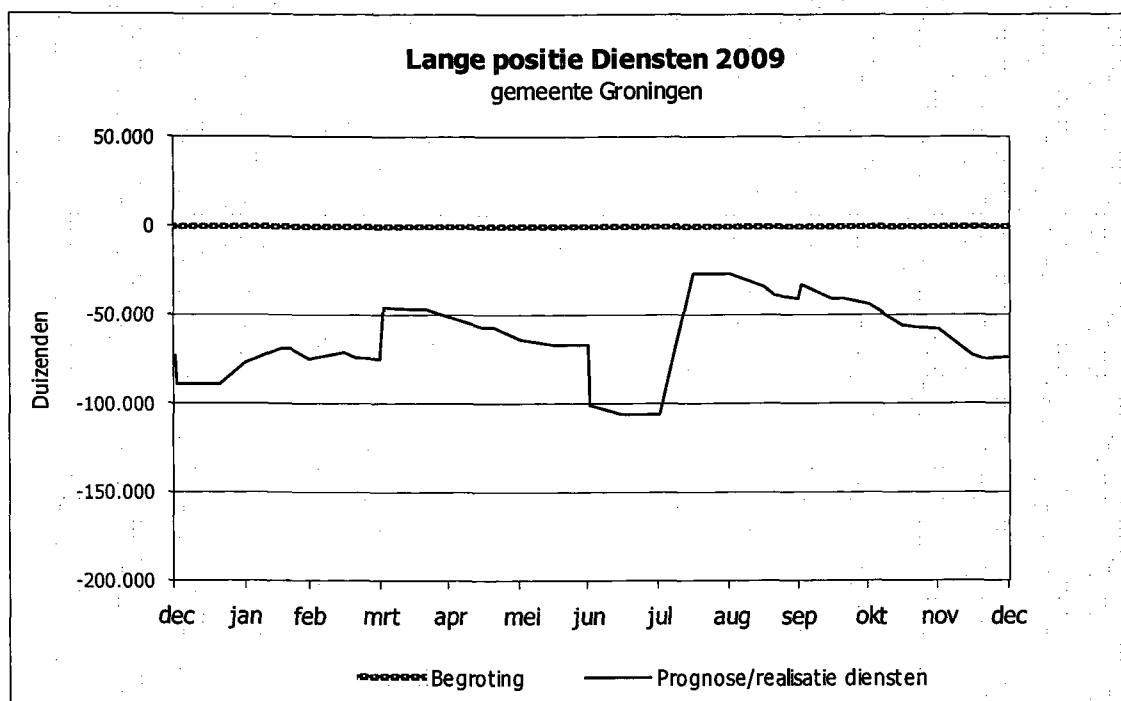
De belangrijkste posten van de dienst CT bestaan uit rente op langlopende leningen, rekening-courant, reserves en voorzieningen en toegerekende rente, weergegeven in de product-groepen lang en kort vermogen.

In de afgelopen jaren is gebleken dat in de jaarrekening en tussentijdse rapportages aanzienlijke resultaten zijn ontstaan op de rente vanwege afwijkingen in de geraamde en gerealiseerde liquiditeitontwikkeling, investeringen, reserves en voorzieningen. Ook in de Zomerbrief is opnieuw een aanzienlijk renteresultaat verantwoord; € 2,1 miljoen voordelig (Turap-II 2008: € 1,2 miljoen, jaarrekening 2008 € 1,5 miljoen).

Daarbij constateren wij dat het treasuryproces in opzet wel goed is ingericht. In principe zijn de diensten verantwoordelijk voor de prognoses van investeringen en de liquiditeitsbegroting. De dienst CT stemt dit eens per kwartaal af met de diensten en adviseert de treasurycoördinatoren per dienst. Daarmee is in principe functiescheiding tussen concertreasury (controleerende rol) en de treasurycoördinatoren in de diensten (uitvoerende rol). Desondanks wijkt de prognose steeds af van de realisatie; wat naar onze mening betekent dat de wijze waarop dit proces is ingericht onvoldoende werkt.

De onderstaande grafieken, die door de dienst worden bijgehouden, geven de ontwikkeling aan van zowel korte als lange vermogensbehoefte van de diensten.

Wij constateren dat met de huidige beheersingsmaatregelen rondom het treasuryproces het risico blijft bestaan dat afwijkingen in de rente kunnen ontstaan. Wij adviseren de gemeente Groningen daarom opnieuw maatregelen te nemen om de investerings- en liquiditeitsplanning op dienstniveau te verbeteren.

5.6.5 DSW

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
DSW	(70.270)	65.014	-	(5.256)	(4.656)	600

De belangrijkste posten van DSW bestaan uit salariskosten, inkopen en uitvoering WSW. Wij hebben geen specifieke bevindingen ten aanzien van de DSW.

5.6.6 HVD

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
HVD	(88.611)	38.437	1.918	(48.256)	(44.855)	3.401
Belangrijkste posten						
Brandweer	(20.788)	5.679	484	(14.625)	(15.423)	(798)
Openbare gezondheidszorg	(22.683)	18.652	45	(3.986)	(3.986)	-
Voorziening ouderen en gehandicapten	(15.584)	1.381	1.289	(12.914)	(9.906)	3.008
Huishoudelijke verzorging	(16.693)	2.081	100	(14.512)	(13.121)	1.391

De belangrijkste posten van HVD hebben betrekking op de uitvoering van de WMO (voorziening gehandicapten en huishoudelijke verzorging).

WMO

In tegenstelling tot voorgaand jaar is de tussentijdse rapportage van de WMO nu voorafgaand aan de Zomerbrief opgesteld. Daarbij is sprake van voldoende functiescheiding tussen het opstellen van de prognose (consulenten WMO) en de controle hierop (controller). De halfjaar-rapportage is tevens besproken met en goedgekeurd door de Algemeen Directeur. Dit is een belangrijke verbetering.

Door de grote invloed van externe factoren en de afhankelijkheid van aanvragen is het ramen en prognosticeren van de uitgaven in het kader van de WMO per definitie minder eenvoudig en zal het sneller leiden tot afwijkingen. Daarnaast zijn een aantal oudere openstaande verplichtingen nader onderzocht, wat heeft geresulteerd in een vrijval van ongeveer € 800.000. Dit is een duidelijke verbetering.

Daarnaast hebben wij geconstateerd dat de balansposten WMO, voor een bedrag van ongeveer € 1,8 miljoen, intern niet zijn geanalyseerd. Verder zijn een deel van de balansposten WMO (zijnde € 0,8 miljoen aan vorderingen en € 3,4 miljoen aan verplichtingen) intern wel geanalyseerd, maar door ontbrekende vastleggingen in het controledossier is achteraf door ons niet vast te stellen of hierin mogelijk nog risico's aanwezig zijn. Wij constateren hierin daarom een onzekerheid en een mogelijk risico op een afwijking in het resultaat.

5.6.7 MD

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief MD	(50.979)	41.854	(2.599)	(11.724)	(10.730)	994
Belangrijkste posten						
Afval	(31.560)	34.983	(149)	3.274	3.859	585
Straatreiniging	(7.548)	1.179	492	(5.877)	(5.092)	785

De belangrijkste posten van de MD bestaan uit salariskosten, inkopen, reiniging en afvalinzameling. Wij hebben geen specifieke materiële bevindingen ten aanzien van de MD.

5.6.8 RO/EZ

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief RO/EZ	(149.260)	64.254	10.877	(74.129)	(73.471)	658
Belangrijkste posten						
Bouwtoezicht	(10.137)	8.180	465	(1.492)	(1.850)	(358)
Verkeer en vervoer	(16.223)	1.257	4.600	(10.366)	(10.874)	(508)
Parkeerbedrijf	(11.204)	11.199	590	585	(693)	(1.278)
Bedrijfsterreinen en kantoren	(3.381)	442	(1.637)	(4.576)	(3.676)	900
Wegen	(7.138)	389	36	(6.713)	(6.247)	466
Groen en speelvoorzieningen	(13.591)	916	512	(12.163)	(12.386)	(223)
Riolering	(11.696)	12.721	-	1.025	1.443	418

De belangrijkste posten van RO/EZ bestaan uit salariskosten, grondexploitatie, inkopen, parkeerbedrijf, riolering en bouwvergunningen.

Bouwleges

Het resultaat bouwtoezicht (een nadeel van € 0,3 miljoen) bestaat voor € 0,1 miljoen uit een nadeel op de bouwleges. Dit nadeel wordt veroorzaakt doordat voor meerdere grote projecten de aanvragen zijn uitgesteld dan wel zijn stopgezet. De dienst geeft aan dat het op dit moment moeilijk is in te schatten wat voor effect dit heeft op de prognose. De dienst heeft een berekening gemaakt van de te verwachten opbrengsten.

De verwachting is dat het resultaat zich zal begeven tussen een bandbreedte van € 0,6 miljoen tot nihil. Vooralsnog heeft de dienst in haar prognose het resultaat geraamd op een nadeel van € 0,1 miljoen.

Wij zijn van mening dat het ook aan te raden is dergelijke risico's te rapporteren in de Concern-Zomerbrief. Overigens is dit wel gerapporteerd in de dienst-Zomerbrief van RO/EZ.

Slot- en nacalculaties en tussentijdse resultaatnemingen

In voorgaande jaren werd het resultaat bij de dienst RO/EZ deels veroorzaakt door resultaten uit slot- en nacalculaties. In de prognose voor 2009 is echter geen rekening gehouden met de te verwachten resultaten uit slot- en nacalculaties. De dienst geeft aan dat in 2009 tien slot- en nacalculaties zullen plaatsvinden, die ten tijde van de Zomerbrief nog onderhanden waren. Doordat deze calculaties nog niet zijn vastgesteld door de raad én omdat deze calculaties ten tijde van de Zomerbrief nog onderhanden waren, heeft de dienst geen resultaten opgenomen in de prognose. Het risico op een afwijking in het resultaat op dit onderdeel is derhalve nog aanwezig.

Staat P en hercalculatie

Aan de hand van staat P is tussentijds de waardering van de onderhanden projecten beoordeeld. De tussentijdse staat P is een verantwoordingsdocument, wat betekent dat wel de gerealiseerde kosten worden verantwoord maar dat geen hercalculatie is uitgevoerd. Doordat tussentijds geen integrale hercalculatie heeft plaatsgevonden, bestaat het risico dat per jaareinde nog een afwaardering dient plaats te vinden. Hiermee is in de prognose geen rekening gehouden.

Tussentijdse winstneming

Verder is in de prognose geen rekening gehouden met tussentijdse winstnemingen. Tussentijdse winstnemingen worden jaarlijks, per jaareinde bepaald. Aangezien deze nog niet bepaald zijn, is hier geen rekening mee gehouden in de prognose.

Wij zijn van mening dat het aan te raden is dergelijke resultaten te ramen in de prognose dan wel separaat te rapporteren in de Zomerbrief. Wij adviseren u op concernniveau afspraken te maken over de verwerking van resultaten in de prognose indien vaststelling door de raad nog niet heeft plaatsgevonden.

Parkeerbedrijf

Voor het parkeerbedrijf is een negatief resultaat geprognosticeerd van circa € 1,3 miljoen. Deze afwijking wordt veroorzaakt door extra achterstallig onderhoud van parkeergarages en buurtstallingen. Tot op heden zijn echter nog geen kosten gemaakt en de offerteprocedure loopt nog. De vraag is daarom of dit onderhoud nog wel volledig dit jaar gerealiseerd zal worden en hoe de relatie is met de stand van de onderhoudsvoorziening. Momenteel laat de directie van de dienst een intern onderzoek uitvoeren naar de prognoses van het parkeerbedrijf, waarbij tevens het resultaat op achterstallig onderhoud beoordeeld zal worden. Hierdoor bestaat nog onzekerheid over het resultaat van het parkeerbedrijf.

5.6.9 OCSW

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief OCSW	(280.700)	177.143	5.522	(98.035)	(95.911)	2.124
Belangrijkste posten						
WMOO (Basisonderwijs, speciaal en voortgezet onderwijs)	(114.763)	113.164	-	(1.599)	(1.599)	-
Huisvesting scholen	(13.438)	428	(1.535)	(14.545)	(13.170)	1.375
Podiumkunsten	(16.883)	6.951	(2)	(9.934)	(10.186)	(252)
Sociaal cultureel werk	(17.222)	808	179	(16.235)	(16.117)	118
Maatschappelijke opvang	(12.953)	11.985	20	(948)	(948)	-
Algemene lasten en baten	(22.763)	23.002	131	370	(689)	(1.059)

WMOO - balansposten

De dienst heeft geen analyses opgesteld van specifieke balansposten inzake de WMOO (waaronder nog te ontvangen bedragen ad € 6,5 miljoen en te ontvangen inkoopfacturen ad € 5,5 miljoen). Een argument dat hiervoor wordt gegeven, is dat de timing van de Zomerbrief ongelukkig is; het moment van het opstellen van de Zomerbrief bij de dienst OCSW valt niet goed samen met de P&C-cyclus van het onderwijs. Verder is aangegeven dat er – vanwege de werkzaamheden in het kader van de verzelfstandiging van het onderwijs – onvoldoende capaciteit beschikbaar was om de werkzaamheden conform de richtlijnen te verrichten.

De balanspositie en jaarrekening van de WMOO kunnen mogelijk gevolgen hebben voor de stand van de rekening-courantverhouding met de gemeente Groningen. De rekening-courantverhouding vormt bij de WMOO de sluitpost van de administratie. Wij zijn van mening dat er op dit moment nog onvoldoende inzicht is in de te verwachten rekening-courantpositie en afrekening per jaareinde. Een tijdig en zuiver inzicht in de balansrekeningen van de WMOO achten wij gewenst in het kader van de naderende verzelfstandiging en de eliminatie uit het grootboek per jaareinde.

WMOO - resultaat scholen eerste zes maanden 2009

Door de dienst OCSW is een beperkte prognose verstrekt ten aanzien van het te verwachten resultaat van de scholen over het boekjaar 2009. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een eventueel resultaat binnen onderwijs verrekend wordt met de reserves en voorzieningen onderwijs. Voor de dienst OCSW en de gemeente Groningen is er geen risico op (onverwachte) resultaat-effecten binnen de productgroepen van onderwijs.

De feitelijke prognose inzake de WMOO – geen verwachte afwijkingen op het dienstresultaat – is met betrekking tot de schooljaarrekeningen juist te noemen. Wel willen wij de dienst OCSW er op wijzen dat afwijkingen in de overheadkosten een effect op het resultaat van de dienst kunnen hebben. In het kader van de verzelfstandiging onderwijs zijn er mogelijk afwijkingen te verwachten, deze zijn niet in de prognose opgenomen.

Hoewel een resultaat bij de schooljaarrekeningen geen effect heeft op het resultaat en de financiële positie van de dienst OCSW, hebben resultaten binnen onderwijs wel effect op het weerstandsvermogen van de WMOO en de in 2010 zelfstandige stichting. Wij hebben niet vast kunnen stellen dat op dit moment voldoende inzicht is in het resultaat over de laatste zeven maanden van het schooljaar 2008-2009 en het te verwachten resultaat over de eerste vijf maanden van het schooljaar 2009-2010. Als gevolg hiervan zijn ook de effecten op het weerstandsvermogen nog onvoldoende bekend. Hierdoor bestaat het risico dat er niet tijdig kan worden bijgestuurd.

WMOO - De verwerking van de Bruidschat

De verwerkingswijze van Bruidschatregeling is nog niet door de gemeente bepaald. De bruidschat is vastgesteld op een bedrag van € 3,5 miljoen en een bedrag voor incidentele kosten ad € 1 miljoen. Wij adviseren de dienst OCSW om in overleg met Concern een besluit te nemen over de te hanteren verwerkingswijze.

Podiumkunsten

De begrote baten voor podiumkunsten bedragen circa € 7 miljoen. De prognose gaat uit van een nadeel van € 0,3 miljoen. Ten tijde van de Zomerbrief was de voorverkoop 2009/2010 nog niet geheel verwerkt. Hierdoor is het voor de dienst lastig een inschatting te maken van de prognose voor 2009. In de dienst-Zomerbrief van OCSW is aangegeven dat o.a. de effecten van de kredietcrisis nog een risico vormen voor de prognose per jaareinde. Wij zijn van mening dat het ook aan te raden is dergelijke risico's te rapporteren in de Concern-Zomerbrief.

Onderwijshuisvesting

Wij hebben vastgesteld dat er nog in onvoldoende mate is gekeken naar de verplichtingen inzake onderwijshuisvesting uit voorgaande jaren die nog op de balans staan verantwoord. Dit betreft verstrekte kredieten of reserveringen voor declaraties van scholen uit voorgaande jaren ad € 2,5 miljoen. Eventuele vrijval kan een directe invloed op het resultaat hebben. Hiermee is in de prognose nog onvoldoende rekening gehouden.

5.6.10 SOZAWÉ

(in duizenden euro's)

Dienst	Begrote lasten 2009	Begrote baten 2009	Begrote reserve-mutaties	Begroting 2009	Prognose 2009	Afwijking Zomerbrief
Zomerbrief						
SOZAWÉ	(192.810)	157.816	(4.640)	(39.634)	(38.918)	716
Belangrijkste posten						
Inkomen	(115.175)	101.596	(2.580)	(16.159)	(15.034)	1.125
Werk	(59.120)	49.233	(3.861)	(13.748)	(14.820)	(1.072)
Zorg	(16.285)	5.028	1.699	(9.588)	(8.933)	625

WWB-inkomen

De dienst-Zomerbrief van SOZAWÉ gaat uit van een nadeel op het WWB-inkomen van circa € 9 miljoen. Door Concern/Bestuursdienst is vervolgens een analyse uitgevoerd op het resultaat voor 2009 en het meerjarenbeeld. Deze analyse gaf aanleiding om de prognose en het meerjarenbeeld te laten bijstellen. Door de dienst SOZAWÉ is vervolgens een nieuwe berekening gemaakt van de prognose en het meerjarenbeeld. Dit heeft geleid tot een correctie in de prognose 2009 van € 11,6 miljoen, waardoor het resultaat in de Zomerbrief uitkomt op een voordeel van € 2,7 miljoen. Deze correctie heeft betrekking op de volgende componenten:

- Het mogelijk positief besluit op de aanvraag voor een Meerjarig Aanvullende Uitkering (MAU-uitkering) ad € 5,9 miljoen is alsnog meegenomen in de prognose.
- Een bedrag ad € 2,9 miljoen wordt alsnog verrekend met de reserve WWB.
- Doordat de volumeontwikkeling tot op heden lager is dan de begrote volumeontwikkeling wordt een voordeel gerealiseerd van € 2,8 miljoen.

De prognoses zijn voor een groot deel gebaseerd op uitgangspunten rondom de (gemiddelde) toename van cliënten en het gemiddelde jaarinkomen. Wij adviseren u tussentijds analyses uit te voeren van deze variabelen, deze verder te verfijnen en indien noodzakelijk bandbreedtes te benoemen in de prognose.

5.7 *Samenvatting resultaten Zomerbrief*

In deze paragraaf geven wij een overzicht van de resultaten uit de Zomerbrief. Daarbij geven wij tevens aan welke onzekerheden naar voren zijn gekomen uit onze beoordeling. Voor een inhoudelijke beschrijving van deze onzekerheden verwijzen wij u naar de voorgaande paragrafen. Verder geven wij de mogelijke resultaten aan die in de dienst Zomerbrieven wel zijn genoemd, maar die niet nader gekwantificeerd zijn en daardoor niet zijn opgenomen in de Concern-Zomerbrief.

(in miljoenen euro's)

Resultaat volgens Zomerbrief	24,5
Resultaat nieuw beleid naar reserve nieuw beleid	26,0
Mogelijke onzekerheden:	
- Ontbreken analyse van balansposten (zie paragraaf 5.5.4)	p.m.
- Belastingen (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- CIO (zie paragraaf 5.6.3)	p.m.
- Liquiditeitsplanning (zie paragraaf 5.6.4)	p.m.
- WMO balansposten (zie paragraaf 5.6.6)	p.m.
- Diversen grondexploitatie (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Parkeerbedrijf (zie paragraaf 5.6.8)	p.m.
- Balansposten onderwijshuisvesting (paragraaf 5.6.9)	p.m.
- Podiumkunsten (zie paragraaf 5.6.9)	p.m.
Mogelijke resultaten niet gekwantificeerd:	
- Resultaat bouwtoezicht RO/EZ (zie paragraaf 5.6.8)	0,1 - 0,6
- Essent/Enexis BSD (wel aanvullend gemeld in Zomerbrief)	p.m.
- Bezuinigingsmaatregelen BSD	p.m.
- Energie OCSW	p.m.

Op basis van de Zomerbrief wordt een resultaat geprognosticeerd van € 24,5 miljoen.

Uit bovenstaande opstelling en onze werkzaamheden blijkt daarnaast dat bij de Zomerbrief een uitgebreide analyse is uitgevoerd van de realisatie van de beschikbaar gestelde nieuwe beleidsmiddelen. Het college heeft besloten deze middelen voor nieuw beleid met ingang van de Zomerbrief toe te voegen aan de reserve nieuw beleid, zodat deze middelen niet opnieuw onderdeel uitmaken van het jaarrekeningresultaat.

Uit onze beoordeling van het gerealiseerde resultaat en de prognoses per dienst blijkt vervolgens nog een aantal onzekerheden. Het is inherent aan onzekerheden dat het effect hiervan op het resultaat nu niet gekwantificeerd kan worden. Uit het aantal genoemde onzekerheden en de bevindingen die wij hierbij hebben weergegeven, leiden wij wel af dat het effect hiervan naar verwachting minder omvangrijk zal zijn dan bij de jaarrekening 2008. Vanzelfsprekend kunnen de werkelijke uitkomsten afwijken van de prognose, omdat de veronderstellingen zich niet op die wijze voordoen als is aangenomen. Dit is echter inherent aan prognoses. Het is daarbij echter vooral van belang dat de afwijkingen beperkt zijn en met name het gevolg zijn van externe ontwikkelingen en factoren of interne beslissingen.

Ten slotte constateren wij dat in de zomerbrieven van een aantal diensten mogelijke resultaten worden benoemd die nog niet zijn of kunnen worden verantwoord. Met name het resultaat van de verkoop van de aandelen Essent kan daarin een aanzienlijk effect hebben. Zoals eerder aangegeven, adviseren wij de gemeente Groningen in de Zomerbrief op concern-niveau dit ook aan te geven.